

“วันพ่อ-วันแม่” วัฒนธรรมสมัย (ทุน) นิยม

written by ณัฐวุฒิ รังศรีรัมย์ | สิงหาคม 5, 2022

เครดิตภาพ ประชาไท

ใกล้ถึงวันแม่เข้ามาทุกที โรงเรียนที่สอนหลักสูตรไทยๆ หลายแห่งคงจะจัดกิจกรรมเพื่อแสดงความรักระหว่างลูกกับแม่ แต่พวกเขาคงลืมไปว่า มีเด็กจำนวนไม่น้อยที่มีครอบครัวไม่สมบูรณ์ “ณัฐวุฒิ รังศรีรัมย์” จึงชวนย้อนดูความสำคัญของวันแม่ วันพ่อในต่างประเทศที่พัวพันกับระบบทุนนิยม โดยเขาเสนอให้ยกเลิกวันเหล่านั้นเสียเพื่อให้ทุกวันมีความสำคัญเท่ากัน

ณัฐวุฒิ รังศรีรัมย์ เรื่อง

พอถึง “วันพ่อ” หรือ “วันแม่” ที่ไร โรงเรียนหรือสถานศึกษาก็จะจัดกิจกรรมเนื่องในวันดังกล่าวเป็นประจำทุกปีไป โดยกิจกรรมหนึ่งที่เป็นประจำ คือ การเชิญพ่อหรือแม่ให้ไปนั่งให้เด็กกราบไหว้ ซึ่งภาพที่ปรากฏออกมาตามสื่อต่างๆ ก็ชวนให้ผมน้ำตาคลอทุกทีไป ไม่ใช่เพราะตาของผมมันไปเห็นภาพที่มีลูกนั่งกราบไหว้พ่อหรือแม่แล้วรู้สึกซาบซึ้งหรือทรวงนะ ทว่าเป็นภาพของเด็กที่ไม่มีพ่อหรือแม่ไปนั่งให้กราบไหว้ต่างหาก เหตุผลที่ผมน้ำตาคลอก็ไม่ใช่ว่าผมไม่มีพ่อหรือแม่อย่างที่เราเรียกว่าเป็น “คนหัวอกเดียวกัน” หรือหากแต่เป็นอารมณ์ของความสงสารเด็กเหล่านั้นระคนไปกับความเวทนาที่มีต่อรัฐ-สังคมที่ส่งเสริมให้เกิดหรือมีวัฒนธรรมแบบนี้

ผมไม่ได้หมายความว่า การกราบพ่อไหว้แม่หรือการระลึกถึงผู้ให้กำเนิดเรานั้นเป็นของไม่ดี เพียงแต่ผมต้องการจะเสนอว่า เราไม่ควรเอาการระลึกถึงพ่อแม่ผู้ให้กำเนิดให้กลายเป็นเครื่องมือทำลายหรือบั่นทอนความรู้สึกของคน

อื่นซึ่งเป็นกลุ่มคนที่ไม่มีพ่อแม่โดยที่เราไม่รู้ตัว หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เราไม่ควรให้ความสำคัญหรือยกให้วันดังกล่าวเป็นเรื่องของพื้นที่สาธารณะ (public sphere) แต่ควรให้เป็นเรื่องของพื้นที่ส่วนบุคคล (private sphere) ดังนั้นข้อเสนอเบื้องต้นของผม ณ จุดนี้ก็คือ รัฐควรยกเลิกการกำหนดให้มี “วันพ่อ” และ “วันแม่”

ทั้งนี้ “วันพ่อ” หรือ “วันแม่” ในบทความนี้ไม่ได้หมายถึงวันสำคัญของ “บุคคลสำคัญ” ของรัฐนั้นๆ ซึ่งบางรัฐมักกำหนดให้เป็นวันเดียวกัน เช่น ในกรณีของประเทศไทยที่กำหนดให้วันพระราชสมภพของรัชกาลที่ 9 เป็นวันพ่อ และวันพระราชสมภพของสมเด็จพระราชินีนาถในรัชกาลที่ 9 เป็นวันแม่ แต่กำลังหมายความถึง “วันพ่อ” และ “วันแม่” โดยทั่วไปที่มีปรากฏอยู่ในหลายประเทศทั่วโลก เมื่อเวลาพูดถึงวันพ่อและวันแม่ในบทความนี้จึงขอให้เข้าใจว่าไม่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญของ “บุคคลสำคัญ” ของรัฐนั้นๆ

กล่าวในแง่นี้ ผมจึงไม่ได้เสนอให้ยกเลิกวันสำคัญของ “บุคคลสำคัญ” ของรัฐนั้นๆ ถึงแม้ว่าในความเป็นจริงผมจะมีความเห็นเสนอให้ยกเลิกวันสำคัญของ “บุคคลสำคัญ” ของรัฐนั้นๆ อยู่ด้วยก็ตาม แต่ก็อยู่นอกเหนือขอบเขตของบทความนี้จะกล่าวถึง

เมื่อเสนอเช่นนี้ไม่ได้หมายความว่า ไม่เคยมีผู้เสนอให้ยกเลิก “วันพ่อ” และ “วันแม่” เลย ในทางกลับกันมีอยู่เป็นจำนวนมากที่เสนอให้ยกเลิก ข้อเสนอส่วนมากก็จะเสนอให้สถานศึกษาเลิกจัดกิจกรรมวันพ่อและวันแม่ในสถานศึกษาที่ไปไกลหน่อยก็เสนอให้รัฐบาลยกเลิกวันพ่อและวันแม่ไปเลย

ข้อเสนอเหล่านี้ไปไม่ไกลมากพอที่จะไปถึงปัญหาที่แท้จริง ซึ่งเป็นปัญหาที่ทำให้เกิด/ให้ความสำคัญกับวันพ่อและวันแม่ เพราะถึงแม้ว่าจะมีการยกเลิกให้มีวันพ่อและวันแม่ ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งมีลักษณะที่เกิดขึ้นมาด้วยสาเหตุคล้ายๆ หรือเป็นสาเหตุเดียวกันกับการมีวันพ่อและวันแม่ก็จะยังคงดำรงแฝงฝังอยู่ตามวัฒนธรรมอื่นๆ อยู่ดี

การก้าวไปให้ถึงปมปัญหาที่แท้จริงจึงน่าจะเป็นจุดเปลี่ยนหรือจุดแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืนมากกว่า ซึ่งการไปไม่ถึงปมปัญหาที่แท้จริงของข้อเสนอดังกล่าวเป็นเพราะขาดการคำนึงถึงเรื่อง “ยุคสมัย” (epoch) หรือ “วิธีการผลิต” อย่าง “วิธีการผลิตแบบทุนนิยม” (capitalism mode of production) ซึ่งเป็นวิธีการผลิตของยุคสมัยปัจจุบัน กล่าวในแง่นี้ผมต้องการจะสร้างข้อเสนอหลักของบทความนี้ว่า การเกิดขึ้นมาของ/การให้ความสำคัญกับวันพ่อและวันแม่ในยุคสมัยปัจจุบันนี้ (ขออ้อว่าบทความนี้หมายถึงเฉพาะ “วันพ่อ” และ “วันแม่” ในยุคสมัยปัจจุบันเท่านั้น) เป็นผลผลิตจากพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของทุนนิยม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการเกิดขึ้นของ “วันพ่อ” และ “วันแม่” นั้น เป็นประเด็นในเชิงเศรษฐกิจการเมือง (political economy) ฉะนั้นการที่รัฐ-สังคมให้คุณค่ากับ “วันพ่อ” และ “วันแม่” นั้น อุดมการณ์ที่อยู่เบื้องหลังรัฐ-สังคมดังกล่าวแท้ที่จริงแล้ว คือ อุดมการณ์ของระบบทุนนิยมนั่นเอง ด้วยเหตุดังที่กล่าวมานี้ การที่เราจะรู้ว่าทำไมในปัจจุบันนี้จึงมีการให้ความสำคัญกับวันพ่อและวันแม่จนทำให้รัฐกำหนดให้เป็นวันสำคัญวันหนึ่งของสังคมจึงควรพิจารณาผ่านแนวคิดแบบ “วัตถุนิยมประวัติศาสตร์” (historical materialism)

“ตำนาน” ที่ดูเหมือนเป็นคนละเรื่อง (เดียวกัน)

ในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ ตำนานเรื่องเล่าของการระลึกถึงพ่อและแม่จนนำมาสู่การเกิดหรือการให้ความสำคัญกับวันพ่อและวันแม่นั้นมีมายาวนานนับหลายพันปี ดังจะเห็นว่าตำนานการเกิดขึ้นของวันพ่อนั้น ตามประวัติศาสตร์ที่มีการจดบันทึกไว้ เกิดขึ้นเมื่อราวประมาณ 4,000 ปีที่แล้ว

มีเรื่องเล่าว่า ในสมัยอาณาจักรบาบิโลน มีเด็กหนุ่มคนหนึ่งได้แกะสลักข้อความลงในการ์ดดินเหนียวให้พ่อของตน โดยอวยพรให้มีสุขภาพแข็งแรงและมีอายุยืนนาน ซึ่งไม่มีใครรู้ว่า เด็กหนุ่มคนนั้นทำแบบนี้ไปเพราะเหตุผลใด แต่หลังจากนั้นธรรมเนียมการยกย่องพ่อในวันพิเศษก็ได้เริ่มต้นและแผ่ขยายไปทั่วโลก ส่วนตำนานของการกำเนิดวันแม่ก็มีประวัติความเป็นมายาวนานเช่นกัน เราสามารถนับถอยหลังไปถึงยุคกรีกโบราณที่ชาวกรีกได้เฉลิมฉลองวันแม่ เรียกว่าวันดังกล่าวว่า “The Mother of the Gods” นับจากนั้นก็เริ่มมีการให้ความสำคัญกับวันแม่ในหลายพื้นที่ทั่วโลกตามมา

การเกิดขึ้นของวันพ่อและวันแม่ของแต่ละประเทศก็จะมีสาเหตุที่แตกต่างกันออกไป ทว่าวันพ่อและวันแม่ที่เราคุ้นเคยกันในยุคสมัยปัจจุบันนี้ ต่างก็มีแนวคิดหลักที่คล้ายคลึงกันอยู่อย่างหนึ่ง คือ มันอยู่ภายใต้การนึกถึง/สำนึกถึงความ เป็นพ่อหรือแม่แบบครอบครัวปัจเจกหรือครอบครัวเดี่ยวที่ปราศจาก “สังคม” ซึ่งหมายความว่า พ่อและแม่ก็จะนึกถึง/มีสำนึกของความเป็นพ่อและความเป็นแม่ที่มีต่อลูกในสายโลหิตของตน ส่วนลูกก็นึกถึง/มีสำนึกถึงความ เป็นพ่อและแม่ผู้ให้กำเนิดตน โดยการนึกถึง/สำนึกถึงความ เป็นพ่อและแม่ดังกล่าวทำงานผ่านวาทกรรมหลักสำคัญคือเพื่อสร้างหรือปลูกฝัง “ความกตัญญูกตเวที” ต่อพ่อแม่ผู้ให้กำเนิด ดังกล่าวมานี้หากมองอย่างผิวเผินก็อาจจะเกิดคำถามได้ว่ามันคิดแล้วมิใช่หรือ รวมถึงคำถามที่ว่า แล้วมันเกี่ยวข้องกับวิถีการผลิตแบบทุนนิยมอย่างไร

ไฉนจึงทำให้เด็กหนึ่งศรัทธาหน้าแก้อีว้าง: ต้นตอปัญหาที่แท้จริง

ผมขอเริ่มต้นอภิปรายดังนี้ว่า การนึกถึง/สำนึกของความเป็นพ่อเป็นแม่ในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติก่อนที่จะกลายมามีลักษณะของการนึกถึง/สำนึกถึงความ เป็นพ่อและความเป็นแม่อันเป็นลักษณะสำคัญที่ทำให้เกิด “วันพ่อ” และ “วันแม่” แบบที่เราเข้าใจและคุ้นเคยกันในปัจจุบันนี้นั้น มันมีลักษณะของการพัฒนาคลี่คลายขยายตัวของประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน

ในสังคมแบบบุพกาล ซึ่งเป็นสังคมที่ไม่มีความซับซ้อนในวิถีของการใช้ชีวิต ความสัมพันธ์ทางด้านต่างๆ ในสังคมจึงไม่ซับซ้อนตามไปด้วย กล่าวคือ ระบบครอบครัวถูกจัดระเบียบอย่างไม่สลับซับซ้อน การร่วมเพศเป็นไปในลักษณะแบบ “สมสู่ร่วมกันอย่างสำส่อน” ทั้งชายและหญิงต่างก็มีอิสระในการเลือกสมสู่กันอย่างเท่าเทียมถ้วนหน้าและไม่ผูกมัด ส่งผลให้การนับญาติผ่านทางสายโลหิตแบบที่เป็นอยู่ปัจจุบันไม่ปรากฏให้เห็น ลูกชายหญิงในสังคมที่เกิดขึ้นมาก็จะถือว่าเป็นลูกของผู้ใหญ่ทั้งสังคม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ลูกชายหญิงที่เกิดขึ้นมาในสังคมนั้นก็จะถูกเลี้ยงดูโดยสังคมนั้นนั่นเอง โดยมีผู้ใหญ่ชายทำหน้าที่เป็นพ่อและ有大ผู้ใหญ่หญิงทำหน้าที่เป็นแม่ให้กับพวกเขาทั้งหมดในสังคม เรียกการจัดระบบสังคมนี้นี้ว่า “ระบบการนับญาติแบบสังคญาติ” (system of consanguinity) เหตุที่ทำให้เกิดลักษณะของสังคมเช่นนี้เป็นเพราะขาดความชัดเจนในเรื่องกรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิตและการหาเลี้ยงชีพมี

ลักษณะที่กระทำร่วมกันเป็นสังคม ด้วยเหตุนี้เองที่การเลี้ยงดูผู้คน (ในกรณีของบทความนี้คือ เด็ก) จึงถูกเลี้ยงดูโดยสังคม ฉะนั้นการคำนึง/สำนึกถึงความเป็นพ่อแม่แบบครอบครัวเดี่ยวจึงไม่มีปรากฏให้เห็น

เมื่อพลังทางการผลิต (productive force) พัฒนามากขึ้น ระบบครอบครัวอันเป็นลักษณะหนึ่งที่สะท้อนความสัมพันธ์ทางสังคมของการผลิต (social relation of production) ก็มีลักษณะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ซับซ้อนมากขึ้นตามไปด้วย หรืออีกนัยหนึ่ง คือ ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวก็มีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นกัน อันเนื่องมาจากระบบการผลิตมีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ผลิต “สินค้า/มูลค่าส่วนเกิน” ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การสะสมทุนมีเพิ่มมากขึ้น โดยระบบดังกล่าวได้ส่งผลให้ระบบการนับญาติผ่านสายโลหิตมีความชัดเจนมากขึ้นโดยเฉพาะผ่านสายทาง “พ่อ” เพื่อให้การสืบต่อกรรมสิทธิ์ที่เกิดจากการสะสมทุนตกมาอยู่เฉพาะคนในครอบครัว/ชาติกุลของตน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ความสัมพันธ์ในกรรมสิทธิ์ของปัจจัยการผลิตมีลักษณะที่เป็นแบบส่วนบุคคลมากขึ้นและด้วยเหตุนี้เองที่ในที่สุดก็ทำให้ระบบครอบครัวเดี่ยว (nuclear family) เริ่มปรากฏขึ้นมาและในที่สุดก็พัฒนาคลี่คลายจนกลายเป็นระบบครอบครัวเดี่ยวรูปแบบผัวเดียวเมียเดียว (monogamian family) อย่างที่เราเข้าใจและยึดถือกันในยุคสมัยปัจจุบัน นั่นก็หมายถึงการคำนึง/สำนึกถึงความเป็นพ่อและแม่ก็มีเพิ่มมากขึ้นหรือมีความชัดเจนขึ้นตามมาด้วยนั่นเอง

เมื่อการพัฒนาคลี่คลายขยายตัวของประวัติศาสตร์ดำเนินมาถึงระบบการนับญาติแบบครอบครัวเดี่ยวภายใต้การสมสู่แบบผัวเดียวเมียเดียว ลูกที่เกิดขึ้นมาก็ย่อมเป็นส่วนหนึ่งและเป็นส่วนสำคัญของระบบครอบครัวเดี่ยวนั้น นั่นหมายความว่ากรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของพ่อแม่ที่เกิดจากกระบวนการสะสมทุนก็จะตกทอดเป็น “มรดก” ไปสู่ลูกเป็นอันดับแรก (ตัวอย่างรูปธรรมขอให้พิจารณากฎหมายในยุคสมัยปัจจุบันที่ว่าด้วย “สิทธิ์ในการสืบมรดก” ประกอบ) นี่เองคือเหตุผลที่ผมเสนอว่า “วันพ่อ” และ “วันแม่” เกี่ยวข้องกับระบบทุนนิยม ในแง่ดังกล่าวก็สอดคล้องกับที่ฟรีดริช เองเกิลส์ (Friedrich Engels) เคยกล่าวไว้ว่าระบบครอบครัวแบบผัวเดียวเมียเดียวที่เราเข้าใจว่ามีมานานแล้วนั้น แท้ที่จริงก็เกิดขึ้นพร้อมๆ กับระบบทุนนิยมนี้เอง โดยที่วันพ่อและวันแม่ที่เรารู้จักกันในยุคสมัยปัจจุบัน มันได้เข้ามาส่งเสริมค้ำจุนผลิตซ้ำในเชิงอุดมการณ์ผ่านวาทกรรมสำคัญคือ “ความกตัญญู” เพื่อการดำรงอยู่ของระบบแบบครอบครัวเดี่ยว

ระบบดังกล่าวเป็นตัวหนุนเสริมสำคัญของการดำรงอยู่ของ “ระบบกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล” (private property) อันเป็นหัวใจหลักสำคัญต่อระบอบของการสะสมทุน (accumulation regime) แบบทุนนิยม ดังที่คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) และเองเกิลส์ เขียนไว้ใน “แถลงการณ์พรรคคอมมิวนิสต์” (พิมพ์ครั้งแรกปี 1848) อย่างแหลมคมว่า ระบบครอบครัวเดี่ยวแบบกรรมสิทธิ์ที่มีพ่อ แม่ ลูกนั้นคือรูปแบบของสถาบันทางสังคมที่สะท้อนความสัมพันธ์ทางสังคมที่เอื้อต่อการสะสมทุนและขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม

กล่าวโดยสรุปแล้วระบบกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลที่ทำให้เกิดระบบครอบครัวเดี่ยวแบบผัวเดียวเมียเดียว ซึ่งเป็นระบบที่เอื้อต่อการดำรงอยู่ของระบบทุนนิยมนี้เองที่เป็นต้นตอของการเกิด “วันพ่อ” และ “วันแม่” ในแบบที่เรารับรู้กันใน

ยุคสมัยปัจจุบัน เพราะวันดังกล่าวมันมีอุดมการณ์ที่อยู่ข้างหลังคือการสำนึกในความเป็นพ่อและแม่หรือการมีพ่อและแม่แบบปัจเจกบุคคลครอบครัวเดียวที่ปราศจาก “สังคม”

ดังคำกล่าวของอดีตนายกรัฐมนตรีอังกฤษ นามว่ามาร์กาเรต แทตเชอร์ (Margaret Thatcher) เจ้าแม่ทุนนิยมเสรีนิยมใหม่ ซึ่งเธอกล่าวว่า “สังคมไม่มีอยู่จริง มีแต่ผู้ชายและผู้หญิงเป็นรายบุคคล และมีเพียงครอบครัวเท่านั้น” (There is no such thing as society. There are individual men and women, and there are families) ซึ่งมันไปด้วยกันได้ดีกับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่เน้นความเป็นปัจเจกทั้งแบบบุคคลและครอบครัว

ยกเลิกมันเดี๋ยวนี้!

จากที่กล่าวมาทั้งหมดอาจจะเข้าใจผิดว่า ผมเสนอให้กลับไปสู่สังคมแบบ “สมสู่ร่วมกันอย่างสำส่อน” ต่อประเด็นนี้ขอให้เข้าใจว่าการจัดระเบียบครอบครัวที่ปรากฏในยุคสมัยต่างๆ นั้น เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงไปของวิธีการผลิต ซึ่งมีต้นเหตุมาจากพัฒนาการที่ก้าวหน้าของพลังทางการผลิต ดังนั้นเมื่อระบบครอบครัวเดียวพัฒนามาตามยุคสมัย มันก็จะพัฒนาไปตามยุคสมัยเช่นกัน นั้นหมายความว่า ผมไม่ได้เสนอให้เรากลับไปสู่สังคมที่มีลักษณะการร่วมเพศแบบสำส่อน เพียงแต่ผมต้องการเสนอให้ยกเลิกระบบกรรมสิทธิ์ที่มันทำให้เกิด “วันพ่อ” และ “วันแม่” ส่วนเรื่องอื่น ๆ นั้น มันก็จะพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยของวิธีการผลิตนั้นๆ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เมื่อระบบกรรมสิทธิ์ ซึ่งเป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งหมดเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ก้าวหน้ามากขึ้น ระเบียบของครอบครัวซึ่งเป็นหนึ่งในสถาบันทางสังคมที่สะท้อนความสัมพันธ์ทางสังคมก็จะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ก้าวหน้าตามไปด้วยเช่นกัน นี่เองคือเหตุผลที่ทำให้ผมจึงเสนอในตอนต้นของบทความว่าให้มองปรากฏการณ์วันพ่อและวันแม่ผ่านแนวคิดแบบวัตถุนิยมประวัติศาสตร์

สิ่งที่ผมกล่าวมาทั้งหมดอาจจะชวนให้เข้าใจว่า ผมเสนอให้เราเลิกคำนึงถึง/สำนึกถึง ตลอดไปจนถึงเลิกเลี้ยงดูพ่อแม่ในฐานะผู้ให้กำเนิดและเลี้ยงดูเรามา แต่นั่นเป็นความเข้าใจที่ผิด เพราะในความเป็นจริงผมต้องการจะเสนอว่าเราควรยกเลิก “ระบบกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล” เพราะในที่สุดมันก็จะนำไปสู่การมลายหายสิ้นไปเองของ “วันพ่อ” และ “วันแม่” และนั่นก็จะทำให้การนึกถึงพ่อและแม่เป็นเรื่องส่วนตัวและการนึกถึง “สังคม” ก็จะกลายมาเป็นเรื่องสาธารณะแทนและเอาเข้าจริงการยกเลิกระบบกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลนี่เองที่จะทำให้เรานึกถึงพ่อและแม่และตอบแทนบุญคุณในฐานะผู้ให้กำเนิดเราได้มากขึ้น เพราะในความเป็นจริงของสังคมที่ยกย่องระบบกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล (สังคมทุนนิยม) มันทำให้เราต้องแยกจากพ่อและแม่ผ่านการที่ต้องไปทำงานในต่างถิ่นต่างแดนหรือทำให้เราต้องใช้ชีวิตร่วมกับพ่อแม่น้อยลงและนั่นก็หมายถึงการที่เราต้องได้เลี้ยงดูหรือมีเวลาในการดูแลพ่อแม่บ่อยลง ยิ่งไม่ต้องพูดถึง “สังคม” ที่ไม่มีเวลาให้นึกถึงเลย ด้วยเหตุผลนี้เองที่ผมเสนอว่า “ความกตัญญูจำเป็นต้องมีรัฐสวัสดิการ”

เมื่อก้าวโดยสรุปในภาพรวมแล้ว การยกเลิกระบบกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลจึงน่าจะเป็นทางออกที่ดีที่สุดที่ทำให้ “วันพ่อ” และ “วันแม่” หายไป และกลายมาเป็น “วันสังคม” ซึ่งเป็นวันของคนทุกคนอย่าง “ภราดรภาพ” และเมื่อนั้น

เราก็จะไม่เห็นภาพเด็กนั่งเศร้าอยู่หน้าเก้าอี้ที่ว่างเปล่า

อ้างอิง

1. ขอขอบคุณ ญาณวดี สาหลง ที่ช่วยอ่านต้นฉบับร่างและให้ข้อเสนอแนะโดยภาพรวมที่ดีต่อการปรับปรุงแก้ไขบทความ หากเกิดข้อผิดพลาดไม่ว่าในทางหนึ่งทางใดผมขอรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว
2. ผู้เขียนได้คำนี้มาจากงานเขียนของกุหลาบ สายประดิษฐ์ ซึ่งเขาไม่ได้ใช้คำดังกล่าวในเชิงดูหมิ่นเหยียดหยามอย่างที่เข้าใจกันในความหมายปัจจุบัน ในทางกลับกันเขาใช้คำดังกล่าวในความหมายเชิงบวก เพื่ออธิบายลักษณะของสังคมครอบครัวในสมัยบุพกาล ผู้ที่สนใจโปรดดู กุหลาบ สายประดิษฐ์, *กำเนิดครอบครัวของมนุษยชาติ ระเบียบสังคมของมนุษย์*, (กรุงเทพฯ: กอไผ่, 2524)
3. เกี่ยวกับงานที่อภิปรายประเด็นการพัฒนาคลัตถุคติของประวัติศาสตร์ครอบครัวดู Friedrich Engels, *The Origin of Family, Private Property and the State*, (London: Penguin, 2010). ในภาคภาษาไทยดู กุหลาบ สายประดิษฐ์, *กำเนิดครอบครัวของมนุษยชาติ ระเบียบสังคมของมนุษย์*, อ้างแล้ว
4. ดูการอภิปรายประเด็นดังกล่าวอย่างละเอียดได้ใน Karl Marx, and Friedrich Engels, *The Communist Manifesto*, (London: Pluto Press, 2008). โดยเฉพาะในส่วนที่สองที่ว่าด้วยเรื่อง “Proletarians and Communists” (ชนชั้นกรรมาชีพกับชาวคอมมิวนิสต์)